

PRAKTYCZNE ASPEKTY FUNKCJONOWANIA SYSTEMU MONITOROWANIA BANKÓW W BANKOWYM FUNDUSZU GWARANCYJNYM*)

Niniejszy artykuł jest poświęcony praktycznym aspektom funkcjonowania systemu monitorowania banków w Bankowym Funduszu Gwarancyjnym rozumianym jako system identyfikacji banków zagrożonych niewypłacalnością (system ratingowy) oraz identyfikacji problemów w tych bankach (system ratingowy i analizy szczegółowe). Zgodnie z art. 4 ust.1 pkt 3 Ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym z dnia 14 grudnia 1994 roku jednym z zadań Funduszu jest gromadzenie i analizowanie informacji o podmiotach objętych systemem gwarantowania. W celu usystematyzowania oraz ograniczenia kosztów procesu analizy informacji o bankach objętych systemem gwarantowania w Funduszu opracowano metodykę oceny zagrożeń sytuacji finansowej banków, w ramach której funkcjonuje system ratingowy¹⁾.

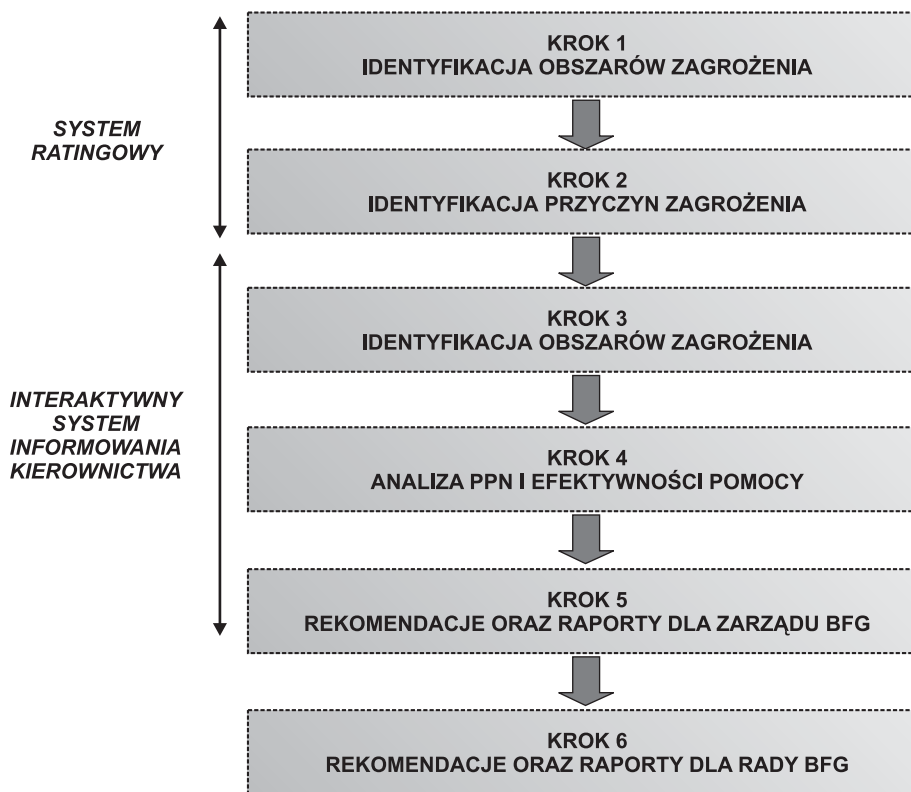
Pierwotnie celem ww. systemu ratingowego była identyfikacja banków, które stanowią bądź mogą stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa funkcjonowania systemu gwarantowania. Jego rola ograniczała się zatem do etapu identyfikacji banków, natomiast oddzielnie przebiegał proces szczegółowej analizy tak wyselekcjonowanych banków zagrożonych.

Ponieważ wyniki systemu oceny zagrożeń w sektorze bankowym, tj. właściwa selekcja banków o złej i pogarszającej się sytuacji ekonomiczno-finansowej została oceniona przez Zarząd oraz Radę BFG pozytywnie, kolejnym celem postawionym przez władze Funduszu była głębsza integracja obu procesów, tj.: identyfikacji banków zagrożonych oraz analizy przyczyn złej bądź pogarszającej się ich sytuacji ekonomiczno-finansowej. W efekcie opracowano procedurę, która zakłada 5-etapowy proces analizy banków (rysunek 1).

*) Autor artykułu jest pracownikiem Departamentu Analiz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

¹⁾ Szczegółowy opis systemu zawarto w opracowaniu *Metodyka BFG w zakresie oceny zagrożeń sytuacji finansowej banków* autorstwa I. Sowińskiej.

Rys. 1. Proces monitorowania banków

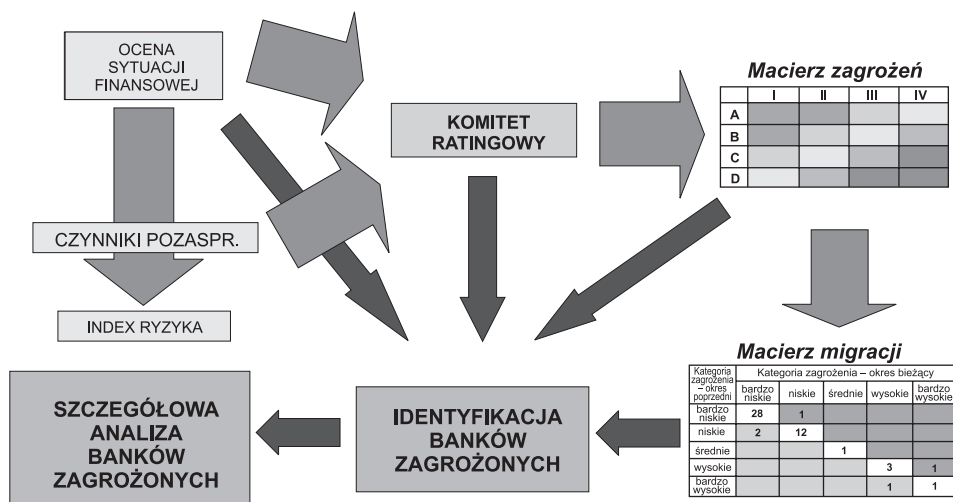
Źródło: opracowanie własne.

W pierwszych 3 etapach procesu wykorzystano informacje dostępne w ramach systemu ratingowego. W etapach 3–5 podstawowym narzędziem służącym analizie jest Interaktywny System Informowania Kierownictwa.

IDENTYFIKACJA BANKÓW ZAGROŻONYCH

Pierwszy etap procesu monitorowania banków został w większości zaimplementowany z systemu ratingowego, w którym usankcjonowano metodę nadawania ocen i korekt ocen czynników mierzalnych i pozasprawozdawczych poszczególnych banków przez Komitet Ratingowy (rysunek 2).

Rys. 2. Proces identyfikacji banków zagrożonych

Źródło: opracowanie własne.

Punktem wyjścia do identyfikacji banków zagrożonych są wyniki uzyskane z zadaných algorytmów, dla których dane pierwotne pochodzą z obowiązkowej sprawozdawczości dla NBP (WEBIS) oraz oceny czynników pozasprawozdawczych. Na ich podstawie budowany jest „raport–rekomendacja” dla Komitetu Ratingowego, zawierający propozycję macierzy zagrożeń²⁾ oraz informacje szczegółowe o bankach, których ocena wskazuje na istotną zmianę ich sytuacji ekonomiczno-finansowej.

SKŁAD KOMITETU RATINGOWEGO

Przewodniczący	– Członek Zarządu nadzorujący Departament Analiz
Zastępca	
Przewodniczącego	– Dyrektor Departamentu Analiz
Członkowie:	– Dyrektor Departamentu Kontroli
	– Dyrektor Departamentu Działalności Pomocowej
	– Kierujący Zespołem Analiz Systemowych w DA
	– Kierujący Zespołem Monitorowania Banków w DA
	– Przedstawiciel Analiz Systemowych w DA
Sekretarz	– Przedstawiciel Zespołu Monitorowania Banków w DA

²⁾ Szczegółowy opis dotyczący macierzy zagrożeń, macierzy migracji oraz wskaźnika syntetycznego zawiera opracowanie *Metodyka BFG w zakresie oceny zagrożeń sytuacji finansowej banków* autorstwa I. Sowińskiej.

Problemy i poglądy

Komitet Ratingowy jest zespołem międzydepartamentalnym. Jego skład istotnie ułatwia wymianę informacji między wszystkimi departamentami operacyjnymi Funduszu. Ich przedstawiciele mają możliwość systematycznej (raz w miesiącu³⁾ wymiany poglądów na temat poszczególnych banków, a przede wszystkim banków zagrożonych. W szczególności dotyczą one możliwości udzielenia skutecznej pomocy, wyników kontroli banków już korzystających z pomocy finansowej BFG oraz uwag dotyczących bieżącej sytuacji ekonomiczno-finansowej poszczególnych banków.

ZADANIA KOMITETU RATINGOWEGO

- 1) ocena sytuacji ekonomiczno-finansowej poszczególnych banków oraz jej zmiany,
- 2) klasyfikacja banków do poszczególnych kategorii zagrożenia,
- 3) nadawanie ocen bankom z tytułu analizy czynników mierzalnych i pozasprawozdawczych,
- 4) zalecanie zmian w metodologii systemu monitorowania banków,
- 5) opiniowanie zmian w metodologii systemu monitorowania banków oraz akceptacja modyfikacji systemu.

Najważniejszym produktem Komitetu Ratingowego jest macierz zagrożeń według stanu na koniec miesiąca sprawozdawczego. Ostateczny kształt macierzy zagrożeń jest w znacznej mierze uwarunkowany wskazaniem algorytmów wyznaczających ocenę czynników mierzalnych (A, B, C i D) oraz ocen czynników pozasprawozdawczych z poprzedniego okresu (I, II, III i IV). Komitet dokonuje przeglądu czynników pozasprawozdawczych wskazując na konieczność bądź brak konieczności zmiany ich oceny. Może także, w uzasadnionych przypadkach, zmienić ocenę czynników mierzalnych.

Zmiany te są związane z arbitralnie przyjętymi progami między poszczególnymi poziomami ratingu i wiążą się z koniecznością zapewnienia pewnej stabilności oceny tzw. banków progowych. Są to banki, które nieznacznie, np. o kilkadziesiąt setnych punktu, przekroczyły próg między poszczególnymi kategoriami zagrożenia. Np. Wskaźnik syntetyczny Banku X w okresie t-1 kształtował się na poziomie -30,50 punktu, a ocena czynników pozasprawozdawczych była równa III. Bank otrzymał rating C III (wysokie zagrożenie). W okresie t nie zaistniały przesłanki do zmiany oceny czynników pozasprawozdawczych (nadaj III) jednocześnie wskaźnik syntetyczny poprawił się o 0,60 punktu do -29,90 punktu. Przyjęcie zasady całkowicie sztywnego progu dla oceny czynników mierzalnych powodowałoby konieczność nadania bankowi oceny B III, tj. średniego zagrożenia. W tym przypadku Komitet szczegółowo zapoznaje się z przyczynami ww. wzrostu poziomu wskaźnika syntetycznego i w przypadku „braku podstaw do stwierdzenia poprawy sytuacji ekonomiczno-finansowej Banku” może podjąć decyzję o „pozostawieniu go w dotychczasowej kate-

³⁾ Poza wymianą informacji w ramach innych zadań realizowanych przez Fundusz.

Rys. 3. Macierz zagrożeń dla sektora banków komercyjnych

	I	II	III	IV
A	BANK 1 BANK 2 (FP) BANK 4 (FP) BANK 5 BANK 6 (FP) BANK 7 BANK 16	BANK 23 BANK 24 BANK 25 BANK 26 BANK 27 (FP) BANK 28 BANK 29 BANK 30 (FP)	BANK 40 (FP) BANK 41 BANK 42 BANK 43 BANK 44 BANK 45	
B	BANK 17 BANK 18 BANK 19 BANK 20 BANK 21 BANK 22	BANK 33 BANK 34 BANK 35 BANK 36 (FP) BANK 37 BANK 38 BANK 39		BANK 49 BANK 50 (FP)
C	BANK 31 BANK 32	BANK 46	BANK 47 (FP) BANK 3	BANK 52
D			BANK 51	

Źródło: opracowanie własne.

gorii zagrożenia do czasu jednoznacznej zmiany jego sytuacji ekonomiczno-finansowej”. W praktyce korekty Komitetu dotyczą średnio jednego–dwóch banków w danym miesiącu, co w porównaniu z liczbą banków objętych systemem monitorowania nie jest wielkością znaczącą⁴⁾. Przyjęta przez Komitet korekta dotyczy tylko danego miesiąca. Może zostać utrzymana w kolejnych miesiącach, jednak najczęściej nie dłużej niż do otrzymania aktualnych danych dotyczących rachunku wyników⁵⁾.

Macierz zagrożeń oraz poziomy wskaźnika syntetycznego dla poszczególnych banków są bazą do tworzenia 2 kolejnych raportów – macierzy migracji (rysunek 4) obrazującej przesunięcia banków pomiędzy poszczególnymi kategoriami zagrożenia oraz raportu wysokich zmian poziomu wskaźnika syntetycznego, które nie skutkowały zmianą kategorii zagrożenia. Za zmianę istotną przyjęto wzrost lub spadek poziomu wskaźnika syntetycznego o więcej niż 4 punkty (tj. 2,5% minimalnej punktacji).

Powyższe raporty, tj.:

- ❖ macierze zagrożeń,
- ❖ macierze migracji,
- ❖ wysokie zmiany wskaźnika syntetycznego

⁴⁾ Na koniec grudnia 2005 r. systemem monitorowania objęte były 52 banki komercyjne oraz 588 banków spółdzielczych.

⁵⁾ Rachunek wyników w sprawozdawczości dla NBP jest przekazywany przez banki w cyklu kwartalnym.

Problemy i poglądy

Rys. 4. Macierz migracji dla sektora banków komercyjnych

Kategoria zagrożenia – okres poprzedni	Kategoria zagrożenia – okres bieżący				
	bardzo niskie	niskie	średnie	wysokie	bardzo wysokie
bardzo niskie	28	1			
niskie	2	12			
średnie			1		
wysokie				3	1
bardzo wysokie				1	1

Źródło: opracowanie własne.

a także dodatkowe zalecenia Komitetu Ratingowego stanowią podstawę do budowy zbioru banków do szczegółowej analizy. Opisany powyżej proces został tak skonstruowany, by z jednej strony ograniczyć liczbę banków poddanych szczegółowej analizie ze względu na ograniczone zasoby ludzkie Funduszu, a z drugiej by zminimalizować możliwość popełnienia błędu I rodzaju, tj.: nie zakwalifikować banku o złej bądź pogarszającej się kondycji finansowej do banków z grupy niepoddanej szczegółowej analizie.

IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW BANKU

W celu szybkiej identyfikacji problemów banku proces analizy banków zagrożonych podzielono na 3 etapy:

- ❖ identyfikacja obszarów zagrożenia,
- ❖ identyfikacja przyczyn zagrożenia,
- ❖ ocena programów postępowania naprawczego i efektywności pomocy BFG.

Zgodnie z pierwotnymi założeniami system ratingowy służył celowi identyfikacji banków, które stanowią bądź mogą stanowić zagrożenie z punktu widzenia Funduszu. Oddzielnie przebiegał proces analizy, w którym wyselekcjonowane banki były badane „od podstaw” z wykorzystaniem zdefiniowanych w ramach Systemu Informowania Kierownictwa raportów (tzw. raportów SIK), danych bazowych WEBIS oraz dostępnych informacji pozasprawozdawczych. W ramach tego procesu analityk badał poszczególne obszary działalności banku. W celu skrócenia czasu analizy poszczególnych banków postanowiono wykorzystać pośrednie, cząstkowe wyniki systemu ratingowego. W ramach tego zadania zbudowano tzw. raport bazowy, który jest produktem wejściowym do pierwszego etapu analizy, tj. identyfikacji obszarów zagrożenia.

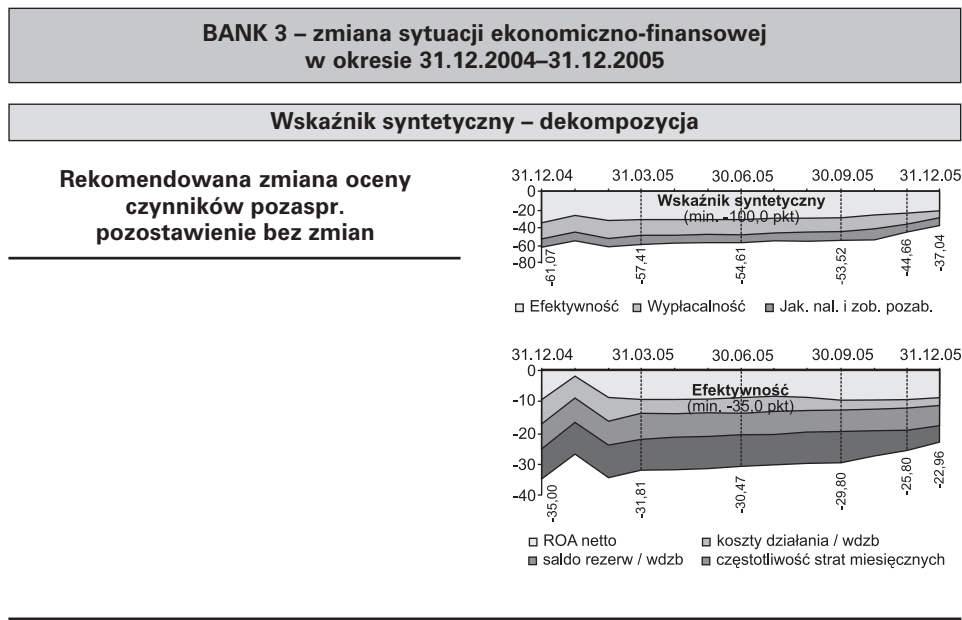
Przy budowaniu „raportu bazowego” przyjęto założenia, które musiał on uwzględniać:

- ❖ wszystkie analizowane obszary (efektywność, wypłacalność, jakość należności oraz zobowiązań pozabilansowych),
- ❖ wyjaśnienie przyczyn poziomu oraz zmian poziomu wskaźnika syntetycznego,
- ❖ analizę trendów oraz struktur,
- ❖ przedstawienie nominalnych wartości podstawowych wielkości finansowych, wskaźników oraz ich ocen,
- ❖ agregację raportu na jednej stronie.

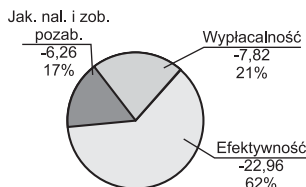
Podstawowym zadaniem przedstawionego poniżej raportu (rysunek 5) było ukierunkowanie analiz na obszary, których ocena w najwyższym stopniu determinuje poziom wskaźnika syntetycznego lub w których następują istotne zmiany jego wartości (na przestrzeni ostatniego roku, kwartału, miesiąca).

Poza kompleksową informacją o trendach, strukturach, poziomie wybranych danych finansowych, wskaźnikach i ich ocenach analityk może na podstawie kombinacji ocen poszczególnych obszarów określić moment rozwoju, w którym dany Bank obecnie się znajduje. Przykładowo: niska ocena jedynie obszaru jakości należności i zobowiązań pozabilansowych może wskazywać na początkowy etap pogorszenia sytuacji finansowej banku. Szczególnie należy obserwować zachowanie wskaźników efektywności, które w dalszej perspektywie, na skutek konieczności zawiązywania rezerw i obniżenia poziomu aktywów pracujących, mogą ulec pogorszeniu.

Rys. 5. Raport bazowy

Problemy i poglądy

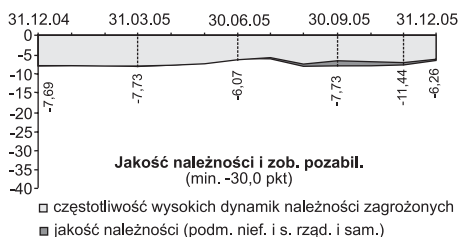
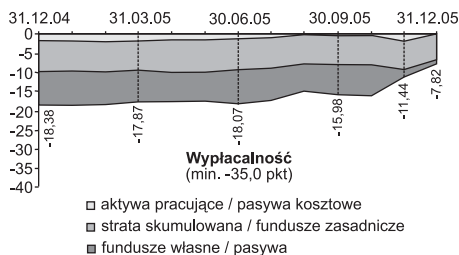

Punkty (P)

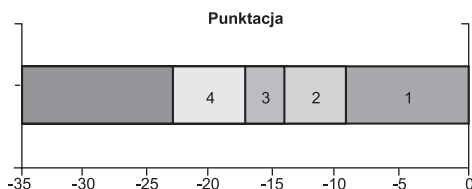
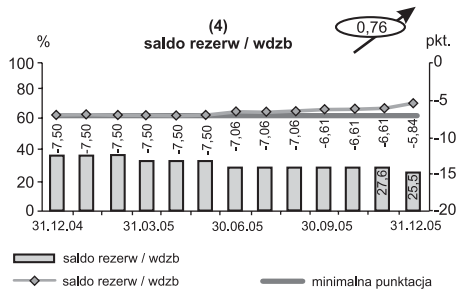
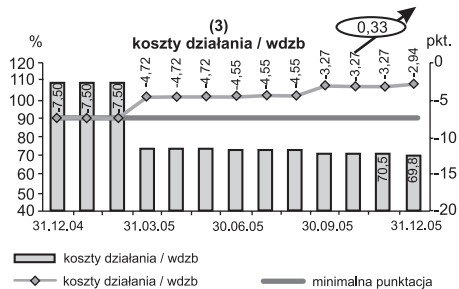
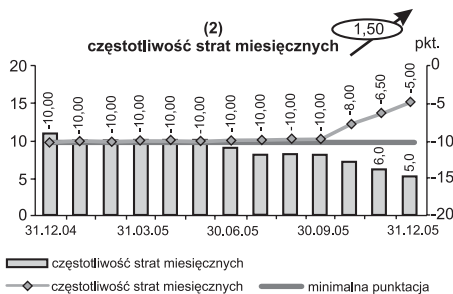
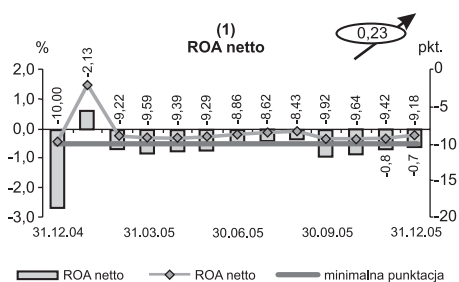
Pogorszenie:

Poprawa:

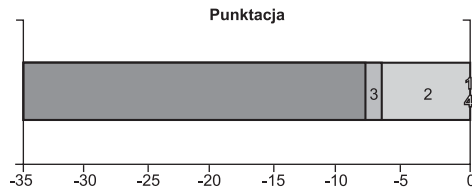
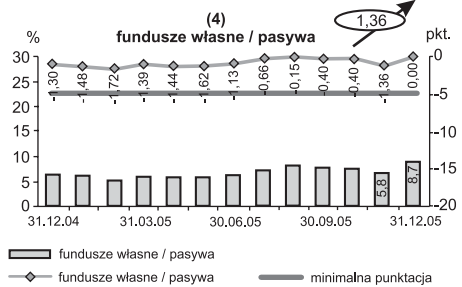
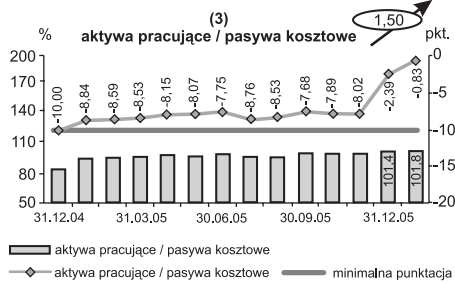
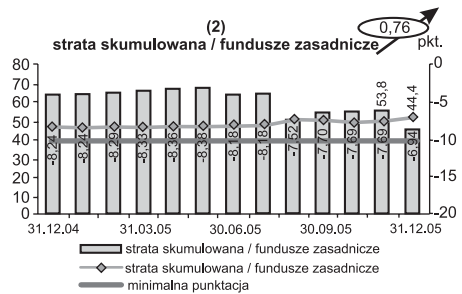
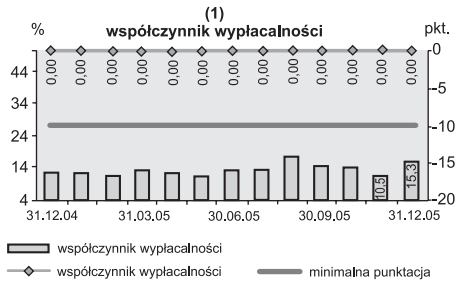
aktywa pracujące / pasywa kosztów	1,50
częstotliwość strat miesięcznych	1,50
fundusze własne / pasywa	1,36
jakość należności (podm. nief. i s. rząd. i sam.)	1,16

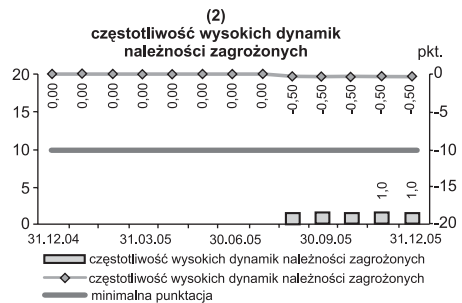
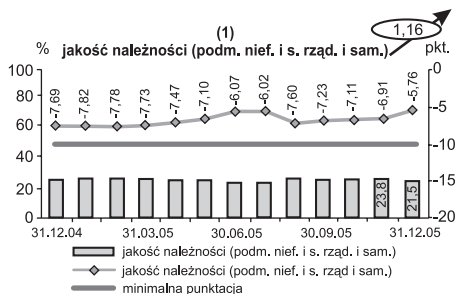
Wskaźnik wskaźnik efektywności

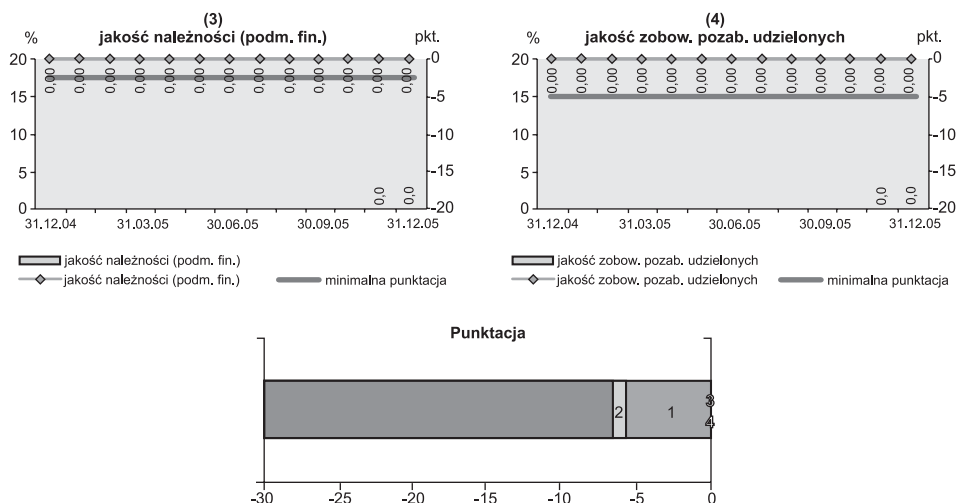
Wskaźniki wypłacalności

Wskaźniki jakości należności i zobowiązań pozabilansowych

Problemy i poglądy

Źródło: opracowanie własne.

Innym przykładem są banki o niskiej ocenie jedynie obszaru efektywności. Zazwyczaj taki układ ocen związany jest ze stagnacją działalności bądź ponoszeniem kosztów rozbudowy sieci sprzedaży (w zależności od notowanego tempa wzrostu np. portfela kredytowego). Ich niekorzystne wyniki są związane ze zbyt małą skalą działalności w porównaniu z ponoszonymi kosztami funkcjonowania. Jest bardzo prawdopodobne, iż w dłuższej perspektywie pogorszeniu ulegnie także ocena wypłacalności.

Należy zaznaczyć, iż proces identyfikacji banków zagrożonych oraz „raport bazowy”, który przedstawia obszary zagrożenia w poszczególnych bankach, nie zastępują analizy przyczyn zagrożeń. Są narzędziem wspomagającym, ukierunkowującym analizy, pozwalającym wyciągnąć wstępne wnioski i skracającym ich czaso- i kosztochłonność. Kolejnym etapem jest szczegółowa ewaluacja danych ze sprawozdań banków oraz informacji pozasprawozdawczych. Istotnym problemem charakterystycznym nie tylko dla analityków Funduszu, ale wszystkich osób zajmujących się analizą jest łatwość dostępu do danych oraz ich organizacja. Rozwiązaniem tego problemu w Bankowym Funduszu Gwarancyjnym jest Interaktywny System Informowania Kierownictwa (ISIK). System ten stanowi tzw. pulpit analityka, w którym w jednym miejscu osoba oceniająca dany bank ma dostęp do wszystkich⁶⁾ informacji na jego temat. Widok ogólny „pulpitu analityka” przedstawia rysunek 6.

⁶⁾ Wszystkich informacji dostępnych w Funduszu.

Rys. 6. „Pulpit analityka”

The screenshot shows the 'Interaktywny System Informowania Kierownictwa' (Interactive Management Information System) interface. The main content area displays information for 'Powszechna Kasa Oszczędności BP SA' as of 2006.02. Key data points include:

- Rating:** A1 (2005.03), A1 (2005.06), A1 (2005.09), A1 (2005.12)
- Wskaźnik syntetyczny (Synthetic Index):** -6,59 (2005.03), -5,05 (2005.06), -1,88 (2005.09), -1,95 (2005.12)
- Ocena CAEL (CAEL Score):** 2 (2005.03), 2 (2005.06), 2 (2005.09), 3 (2005.12)
- Trend kwartalny (Quarterly Trend):** stabilny (stable) for all periods.

A sidebar on the left lists various bank categories and a search bar. The bottom of the interface shows a taskbar with the date 11:08 and 'czwartek' (Thursday).

Źródło: opracowania własne.

W ramach ISIK analityk posiada bezpośredni dostęp do informacji zarówno mierzalnych:

- ❖ raportów SIK,
 - ❖ danych WEBIS z funkcją *drill down*,
 - ❖ raportów elastycznych poszczególnych użytkowników,
 - ❖ informacji o efektywności pomocy finansowej BFG,
 - ❖ założeń programów postępowania naprawczego,
 - ❖ obciążenia na rzecz BFG,
- jak i informacji niemierzalnych:
- ❖ wyników kontroli BFG,
 - ❖ opinii audytorów do sprawozdań finansowych,
 - ❖ korespondencji z bankami,
 - ❖ artykułów prasowych.

SIK – GRUPY RAPORTÓW

- 1) Informacje podstawowe
- 2) Bilans
- 3) Pozabilans
- 4) Rachunek wyników
- 5) Jakość należności
- 6) Jakość zobowiązań pozabilansowych
- 7) Wypłacalność
- 8) Depozyty

Problemy i poglądy

W ramach współpracy z GINB dysponuje także informacjami:

- ❖ o ocenie i perspektywie oceny CAEL,
- ❖ o wynikach inspekcji kompleksowych i problemowych GINB.

Istotnym źródłem informacji jest analiza stopnia realizacji programów postępowania naprawczego. Jej znaczenie polega na możliwości skonfrontowania danych mierzalnych, z celami zarówno mierzalnymi jak i niemierzalnymi o różnej perspektywie czasowej. Szczególnie istotne jest to w przypadku banków, w których przebiega kosztowny proces zmian organizacyjnych i/lub restrukturyzacji portfela kredytowego, a pozytywne efekty mierzalne będą zauważalne w okresach przyszłych. W przypadku banków korzystających z pomocy Funduszu badane jest także uzależnienie ich wyników od dochodów z pożyczki Funduszu, pod kątem możliwości generowania dodatniego wyniku z działalności operacyjnej w przyszłości.

Finalnym produktem opisywanego procesu są miesięczne i kwartalne szczegółowe analizy banków zagrożonych ze szczególnym uwzględnieniem banków korzystających z pomocy BFG. Stanowią one wsparcie dla decyzji władz BFG w ustalaniu i realizacji zadań związanych z działalnością Funduszu (ustalaniu stawek dla funduszu ochrony środków gwarantowanych, funduszu pomocowego, udzielania zwrotnej pomocy finansowej, a także planowania i realizacji funkcji kontrolnych).

PODSUMOWANIE

W efekcie wdrożonych w BFG systemu i procedur otrzymano narzędzie, które przy minimalizacji zaangażowania zasobów Funduszu umożliwi uzyskanie informacji na temat obecnej i przyszłej kondycji sektora bankowego i poszczególnych banków, w tym także stopnia realizacji założeń programów postępowania naprawczego zaakceptowanych przez Komisję Nadzoru Bankowego oraz efektywności pomocy z BFG.

System monitorowania banków nie jest jednak systemem o ostatecznym kształcie. Jego rozwój jest determinowany zarówno poprzez czynniki zewnętrzne (zmiany zasad rachunkowości i sprawozdawczości), jak i czynniki wewnętrzne – postulaty użytkowników, w tym kierunki zmian wytyczone przez władze Funduszu (poprawa funkcji prognostycznej systemu, nadwrażliwość ocen niektórych wskaźników, poprawa dostępu oraz organizacji danych mierzalnych i pozasprawozdawczych). W odpowiedzi na powyższe zapotrzebowania w Funduszu funkcjonują 4 zespoły projektowe (prognostyczny, metodologiczny, informatyczny oraz ds. zmian rachunkowości, sprawozdawczości i wymogów kapitałowych). Zakończenie realizacji poszczególnych projektów przewidziane jest w 2007 roku.